

Oud-gemeentehuis van Tielen wordt erfgoedhuis

Luc Swerts

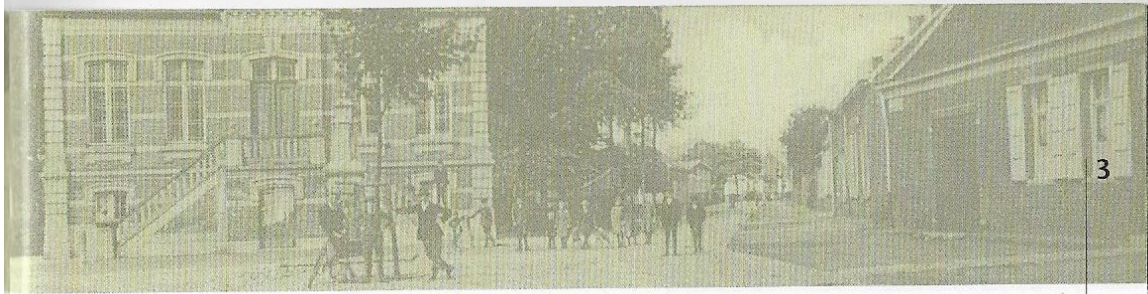
Bestuurslid Heemkundige Kring Kasterlee – Lichtaart - Tielen

Dank zij een belangrijke Europese subsidie en met medewerking van het gemeentebestuur van Kasterlee - Lichtaart - Tielen kon het oud-gemeentehuis van Tielen heringericht worden als Erfgoedhuis. Op zondag 25 april 2010 wordt het plechtig en feestelijk ingehuldigd. Vanaf die datum vinden de gilden van Groot-Kasterlee, "De Lichtaartse Kloppers" (de vlegeldorsers van Lichtaart) en het documentatiecentrum van de Heemkundige Kring er onderdak.

Voorgeschiedenis

Het had lang geduurd vooraleer het gemeentebestuur van Tielen een eigen gemeentehuis had. In de Frankische tijd was een dergelijk gebouw nog niet nodig, want het dorpsbestuur, de vierschaar, vergaderde in open lucht. Een gebruik dat zeer lang bestaan heeft. Maar dit kon niet blijven duren. Zeker niet toen er meer en meer genoteerd moest worden, o.m. in de 'schepenregisters'. Het werd ook noodzakelijk om deze documenten te bewaren. In vele dorpen gebeurde dit aanvankelijk in een kistje of kast in een kamer van de dorpsheerberg, waar dan ook de vergaderingen plaatsvonden. Maar zeer waarschijnlijk zal dit in Tielen wel op het kasteel van de Heer gebeurd zijn. Daar waren de documenten veel veiliger. Daar kunnen we maar gelukkig mee zijn want dit is waarschijnlijk de reden waarom in Tielen zoveel oude documenten goed bewaard gebleven zijn.

We stellen vast dat er midden 19de eeuw nog steeds geen gemeentehuis was en dat het gemeentebestuur zich gevestigd had in een gehuurde kamer, dan al wel 'gemeentehuis' genoemd. Meer en meer voelde men de noodzaak aan om toch een eigen gebouw te hebben en in 1839 overwoog men al de bouw van een gemeentehuis. Maar het kwam er nog wel niet meteen. Uit geschriften van 1851 weten we dat de gemeente dan maar de onderpastorij gebruikte als gemeentehuis. In wat men toen de 'Grote Kamer' noemde, werd alles opgeborgen. E.H. Knaeps, de toenmalige onderpastoor, was daar begrijpelijkerwijze niet gelukkig mee. Op een bepaald ogenblik wilde men zelfs van de hele onderpastorij een volwaardig gemeentehuis maken. Ook dat gebeurde niet: men besloot uiteindelijk het gebouw over te dragen aan

3

de kerkfabriek. Dus nog altijd geen gemeentehuis. Een goedkope oplossing leek dan het bouwen van een gemeentekamer tegen het nieuwe schoollokaal in 1858-1859. Maar ook dit was maar een voorlopige oplossing, want in 1865 werd dit lokaal de woning van de onderwijzer. Waar men de volgende jaren doorgebracht heeft is niet duidelijk. Is men dan toch maar weer gaan vergaderen in de 'Grote Kamer'? Zeer waarschijnlijk is het een gesukkel gebleven, zodanig zelfs dat de arrondissementscommissaris zelf zijn ongenoegen te kennen gaf en er bij de Bestendige Deputatie op aandrang 'om zo spoedig mogelijk de openbare diensten te installeren onder voorwaarden die passen bij de waardigheid van de administratie, zowel als bij de veiligheid en de goede bewaring van de documenten'. Op 22 februari 1876 keurde de raad het plan goed dat door provinciaal architect Pieter Jozef Taeymans uit Turnhout gemaakt was. De laagste inschrijving met 14.663,50 frank kwam van aannemer Verbeeck uit Antwerpen, aan wie dan ook de werken toevertrouwd werden. Deze startte daarmee nog datzelfde jaar. Uiteindelijk zouden de kosten nog wel oplopen tot 15.590 fr.

• Erfgoedhuis •

Zichtkaart daterend omstreeks 1900, in de 2 landstalen.

Het nieuwe gemeentehuis

Wij citeren de tekst uit de folder "1876 – 1976" samengesteld door de leden van het comité: Jef Diels, Louis Coveliers, Frans Van Gorp, Sooi Vanlommel en de KLJ :

"De bouwtrant en de ligging zijn goed gekozen. In de linkergevel is een gedenkplaat aangebracht met de namen van de gesneuvelden en oud-strijders uit de eerste wereldoorlog. In de rechtergevel bevindt zich een plaat met de naam van de architect, de toenmalige burgemeester, de provinciegouverneur en het bouwjaar."

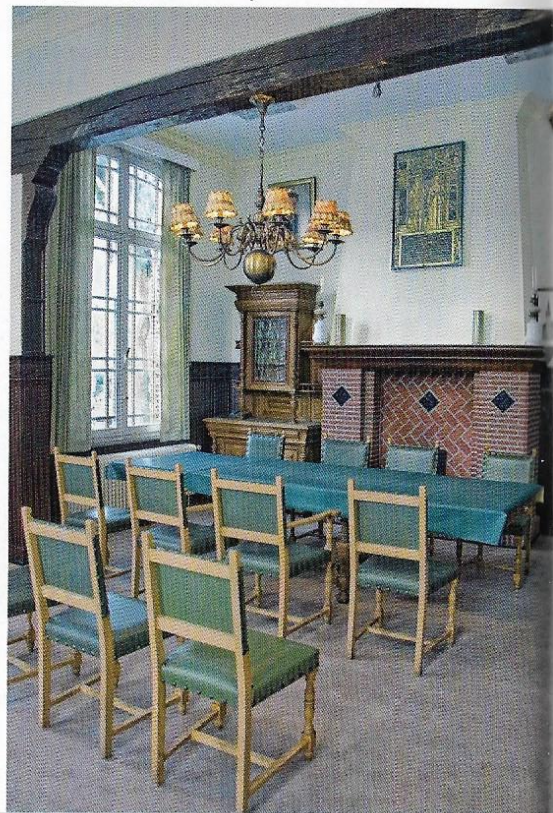
"Het interieur van ons gemeentehuis is tamelijk sober. We vinden er enkele meubels van waarde zoals een kleerkast, buffet, coulissetafels, spiegel, stoelen, staande klok en een bureel, meestal in renaissancestijl. Ook is er een schilderij van 1858 waarop 'Het Hof' is afgebeeld.

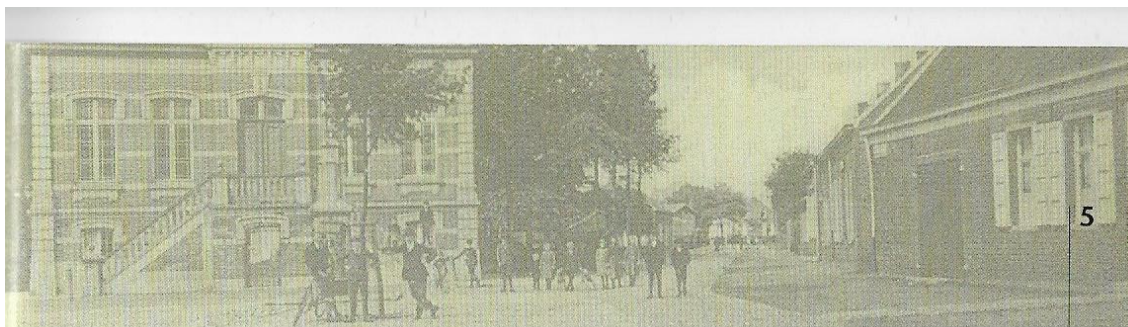
Het gelijkvloers is ingedeeld in een gang, een bergplaats waar vroeger het brandweermateriaal lag, een zaaltje waar voorlopig de gemeentelijke bibliotheek is ondergebracht, en een opsluitingkamer waar zich momenteel een gedeelte van het archief bevindt.

Op het verdiep heeft men de gang, de receptiezaal, het bureel, een vergaderkamer en ten slotte een technische kamer.

Het gemeentehuis wordt gebruikt als vergader- en werkplaats door de burgemeester, schepenen en gemeenteraadsleden, waarnemend secretaris, bediende, veldwachter, gemeenteontvanger, C.O.O.-leden en bibliotheekpersoneel."

"Vanaf het begin van de onafhankelijkheid van België had Tielen de volgende mensen als burgemeester: Adrianus Raymaekers (de vroegere Hollandse burgemeester (1830), Franciscus Cornelis (1831), Petrus Demulder (1831 tot

1848), Alexander Josephus Adriaensen (1848 tot 1859). Pegtrus Josephus Cornelis (1859 tot 1881), Felix Urbanus Renders (1881 tot 1886), Petrus Josephus Embrechts (1876 tot 1900), Petrus Deckers (1900 tot 1920), Melchior Alfons Gevers (1921 tot 1953), Jozef Peeters (1954 tot 1958 en 1965 tot 1970), Marcel Prims (1959 tot 1964), en ten slotte Frans Van Gorp (1965 tot heden)."

100 jaar heeft het gebouw dan dienst gedaan voor het gemeentebestuur. Kort voor de fusie van Tiel met Kasterlee en Lichtaart werd, in het weekend van 25 en 26 april 1976, het honderdjarig bestaan van het Tielens gemeentehuis feestelijk gevierd. Op zaterdag 25 september was er dat jaar ook nog een reuzevuurwerk in de grote hof achter de pastorie. Daar stond ook een feesttent.

Het oud-gemeentehuis kreeg meteen na de fusie van Kasterlee-Lichtaart-Tiel in 1976 al meerdere bestemmingen: Tielense koppeltjes konden er nog steeds komen trouwen in de vroegere raadzaal - De gepensioneerden legden er ooit wekelijks hun kaartje - Op het gelijkvloers werd al eens les gegeven wegens plaatsgebrek in de vroegere gemeentelijke jongensschool - Ook werd de gemeentelijke bibliotheek er tijdelijk in ondergebracht - Sommige muzikanten van de Tielense fanfare kregen hier muziekles - Fotoclub "Flits 80" had er jaren haar werkatelier - Voorts gebeurden er ooit de stempelcontrole en de uitbetalingen van de Christelijke Mutualiteiten - Een tijdlang huisde het PWA er (Plaatselijk Werkgelegenheidsagentschap).

Onze Heemkundige Kring maakte ook al van bij haar oprichting graag gebruik van de accommodatie. Op de grote zolder werd het archief gevestigd en ook alle bestuursvergaderingen vonden plaats in dit gebouw. Meer en meer drong zich de noodzaak echter op om het archief te verplaatsen naar de benedenverdieping en daar uit te bouwen tot een volwaardig documentatiecentrum.

Ook het gemeentebestuur van de nieuwe fusiegemeente Kasterlee wilde dit gebouw absoluut goed in stand houden.

In 1986 werd de aanbesteding bekrachtigd van de dakwerken en de restauratie van sommige metselwerken.

In 1998 kreeg het gebouw nog eens een grondige opknappbeurt. Enkele delen waren aangetast door waterinsijpeling. De buitentrap werd vernieuwd, de hoektorentjes in de voorgevel en de bezetting en sierlijsten in de achtergevel werden hersteld.

Architect Pieter Jozef Taeymans

° Oorderen 3.12.1842 †Turnhout 16.6.1902

• Erfgoedhuis •

Pieter Jozef Taeymans is de ontwerper van het gemeentehuis. Deze man was afkomstig van de grootstad Antwerpen, waar hij briljante studies deed aan de Koninklijke Academie voor Schone Kunsten. Eind 1869, 26 jaar oud, kwam hij naar Turnhout, waar hij provinciaal architect werd voor het arrondissement Turnhout. In 1870 huwde hij met Maria Louisa Renders (1845-1931). Samen kregen ze acht kinderen, allen geboren in Turnhout. In 1873 werd Pieter Taeymans directeur van de stedelijke tekenschool en leraar van de architectuurklas.

Tussen 1870 en 1900 beheerste hij de architectuur in de Kempen. Voor de openbare besturen van de 52 gemeenten van zijn gebied bouwde hij scholen, pastorieën, kerken en ook gemeentehuizen. Hij deed restauraties, verbeterings- en vergrotingswerken. Hij tekende ook een massa nieuwe ontwerpen: ten minste acht gemeentehuizen, vierentwintig kerken en kapellen, twaalf pastorieën, vier kloosters, zeventien scholen, dertien onderwijzerswoningen, twee brandweerkazernes, een ziekenhuis en vijftienveertig burgerhuizen. Daarnaast tekende hij plannen voor kunstwerken als altaars, preekstoelen, wijwatervaten, herdenkingsmonumenten, dorpspompen en ijzeren constructies ter ondersteuning van bomen.

Ook in onze drie deelgemeenten was hij meerdere malen actief:

- Bouw van gemeentehuis van Tielen (1876-1877)
- Bouw van school te Lichtaart (1877)
- Herstelling dak en toren St.-Willibrorduskerk Kasterlee (1893-1894)
- Verandering O.-L.-Vrouwkerk Lichtaart (ca.1886-1890)
- Herstelling toren St.-Margarethakerk Tielen (1898)
- Verbouwing te Tielen tot onderwijzerswoning. (1871)

Eenvoudige Kempische architectuur werd door hem niet gewaardeerd. Zijn

Gemeenteschool Lichteart van 1877

belangstelling ging in het begin naar het neoclassicisme, vooral voor burgerlijke gebouwen. Later bouwde hij vooral in neorenaissance en eclectisme (een mengeling van diverse oude stijlen en nieuwe materialen). Voor zijn religieuze bouwwerken hanteerde Pieter voornamelijk de neoromaanse en de neogotische stijl. Hij had veel oog voor detail en variatie. Hij was enorm actief, ontwierp uitzonderlijk veel gebouwen en toch slaagde Pieter Jozef Taeymans er in om al zijn verwezenlijkingen een eigen uitzicht te geven. Dit wel ten koste van al zijn krachten en hij stierf dan ook volledig uitgeput op 16 juni 1902, zestig jaar oud.

Zijn verdiensten werden door de staat erkend, ook al bleef zijn werkkring beperkt tot het arrondissement Turnhout. In 1895 werd Pieter geridderd in de Leopoldsorde en in 1899 werd hij vereerd met de burgerlijke medaille van eerste rang. Van de provincie Antwerpen ontving hij de titel van ere-bouwmeester.

Zijn twee zonen Jules en Xavier hebben het beroep van architect verdergezet. Jules volgde zijn vader op als provinciaal architect. Een derde zoon (Lode) werd jezuïet en was binnen zijn orde soms ook werkzaam als architect.

Op verkenning in en rond het gebouw

Binnen in het gemeentehuis:

- Op de benedenverdieping:

Documentatiecentrum van Heemkundige Kring Kasterlee-Lichtaart-Tielen vzw

Vanaf 25 april 2010 opent het nieuwe documentatiecentrum van de heemkundige kring in het vernieuwde gelijkvloers van het oude gemeentehuis van Tielen.

Voortaan kan u hier meerdere malen per maand terecht als u iets wil opzoeken over onze gemeente en over het dorpsverleden of als u uw stamboom wil samenstellen.

Het documentatiecentrum kan men vanaf 25 april op volgende dagen en uren bezoeken:

Elke 1^e en 3de dinsdag van de maand van 19 tot 21 uur

Elke 2de en 4de donderdag van de maand van 14 tot 16 uur.

Tijdens de maanden juli en augustus is het documentatiecentrum gesloten.

In de bibliotheek van ons documentatiecentrum vindt u verschillende boeken over de geschiedenis van onze gemeente en van de onmiddellijke omgeving.

Ook ons tijdschrift en tijdschriften van andere heemkundige kringen, plaatselijke kranten, parochiebladen en de hele collectie mappen met krantenknipsels krijgen hier hun plaats. Voor de genealogen zal Fons Bosch telkens op de 1^e en 3de dinsdagavond van de maand aanwezig zijn om hen op weg te helpen bij het samenstellen van hun stamboom. Hiervoor ligt heel wat materiaal ter beschikking, waaronder microfilms, bidprentjes, rouwbrieven, parochieregisters en documenten van de burgerlijke stand voor een bepaalde periode.

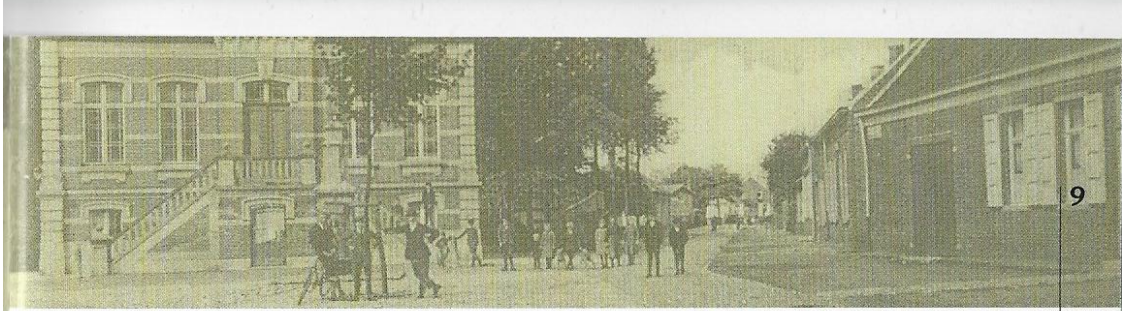
De Heemkundige Kring Kasterlee-Lichtaart-Tielen vzw zal jullie vanaf 25 april graag verwelkomen in het nieuwe documentatiecentrum.

- Op de eerste verdieping:

Gildemateriaal van

Tielen	Sint-Sebastiaansgilde
Kasterlee	Sint-Antoniussgilde
	Sint-Sebastiaansgilde
Lichtaart	Sint-Antoniussgilde
	Sint-Sebastiaansgilde

En gerief van de vlegeldorsers van Lichtaart: De Lichtaartse Kloppers

- Op de zolder :

Opslagplaats van de Heemkundige Kring

Rondom het gebouw:

- Gedenksteen bouw gemeentehuis

Deze bevindt zich in de rechter zijgevel.

Hierop staat vermeld:

'De Gouverneur Ridder E. Pycke
De Burgemeester J.E. Adriaensen
De Bouwmeester P.J. Taeymans'

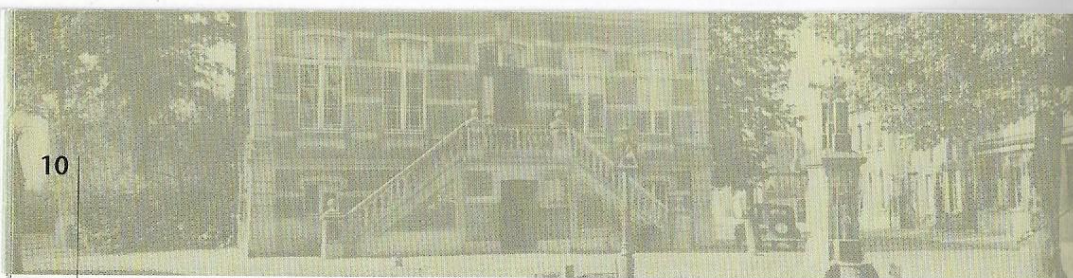
- De gedenkplaat van de gesneuvelden van de Eerste en Tweede Wereldoorlog

Op de wit-grijze marmeren plaat in de linkerzijgevel staan de namen vermeld van de Tielense soldaten die in Wereldoorlog 1914 – 1918 gevallen zijn. Vijf van hen zijn gesneuveld op het veld van eer zelf. Vijf keerden terug als oorlogsinvaliden. Vier van hen ontvingen het Vuurkruis. Elk jaar wordt hier de wapenstilstand van 11 november 1918 van de Eerste Wereldoorlog herdacht in aanwezigheid van de burgerlijke en kerkelijke overheid en ook van de nog levende oud-strijders. Na de mis worden hier bloemstukken neergelegd en speelt de fanfare het volkslied. In 1983 waren er echter geen Tielense oud-strijders meer van deze Eerste Wereldoorlog. Vanaf toen brengt men hier op 11 november hulde aan de gevallen van beide wereldoorlogen.

De linkerzijgevel waar ieder jaar op 11 november de herdenking gesneuvelden plaats vindt

- De gedenkplaat Flor Peeters

Deze gedenkplaat van Flor baron Peeters, Organist componist pedagoog, Ereburger van Tienen is te vinden vooraan rechts van de deur onder de trap.

Flor Peeters was een van de bekendste orgelisten van de 20ste eeuw. Hij werd in Tienen in de Kerkstraat geboren als jongste van 11 kinderen in het gezin van een postmeester en koster-organist. Als achtjarige verving hij reeds zijn vader aan het orgel en als elfjarige componeerde hij muziek voor de plaatselijke fanfare 'De Kempenzonen'. Op zijn 16de trok hij naar het Lemmensinstituut en werd daar de jongste laureaat. In 1923 werd hij benoemd als orgelist in

de Sint-Romboutskathedraal te Mechelen. Hij doceerde de orgelkunst aan verschillende bekende conservatoria. Van 1952 tot 1968 was hij ook directeur van het Vlaams Conservatorium te Antwerpen. Hij componeerde een 500-tal werken voor orgel, maar ook een aantal koorliederen en kamermuziek. In binnen- en buitenland gaf hij meer dan 2000 orgelconcerten. Door zijn verdiensten voor het uitdragen van de Vlaamse orgelcultuur werd hij in 1971 verheven in de adelstand.

Hij was gehuwd met Marieke Van Gorp (° Mechelen 11.3.1901 - † Leuven 22.9.1981).

Hij werd ereburger van onze gemeente Kasterlee en werd in 1983 nog gehuldigd ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag. In datzelfde jaar brachten Koning Boudewijn en Koningin Fabiola hem thuis een bezoek.

Op zijn 82 jaar kreeg hij ter bekroning van zijn uitzonderlijke muzikale carrière de laatste vijfjaarlijkse Staatsprijs. Hij was de derde Vlaming die deze prijs ontving.

Hij stierf in 1986 in Antwerpen en bij zijn uitvaartplechtigheid in de Sint-Romboutskathedraal in Mechelen waren naast ontelbare bewonderaars en vrienden ook talrijke vooraanstaanden uit de Vlaamse artistieke en politieke wereld aanwezig.

- De bedankingssteen van de inwoners van Alphen

Tijdens de beroerde bevrijdingsdagen in oktober 1944 moesten vele inwoners van Alphen, een dorp boven Baarle-Hertog, hun huis verlaten. Ze werden liefdevol opgenomen bij gezinnen van Turnhout en Tielen, die al bevrijd waren, maar die ook nog maar onlangs de barre oorlogstijd gekend hadden en eigenlijk ook niet veel konden missen.

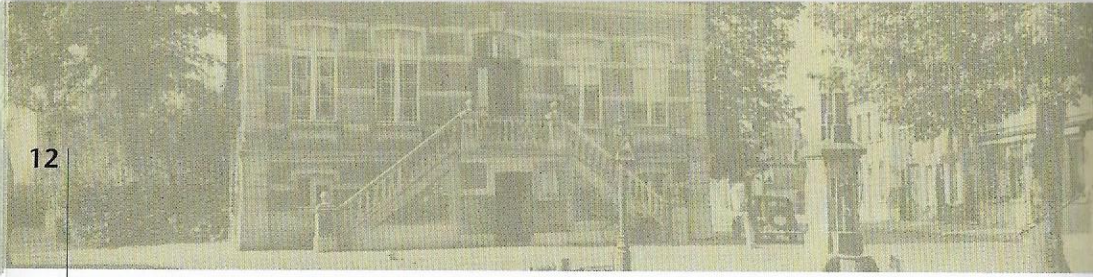
Niet lang na het beëindigen van Wereldoorlog Twee, op 4 augustus 1946, kwamen inwoners van Alphen massaal op dankbezoek naar Turnhout en Tielen. Ze hadden hiervoor

een extratrein besteld, die op die dag in Alphen stopte om ongeveer 1000 deelnemers over de grens naar Turnhout te brengen. Ze beschikten daarvoor zelfs over een speciaal treinkaartje. Eerst was er een dankviering in Turnhout, waarbij ook een prachtig schilderij aangeboden werd van kunstschilder Gerrit de Morée. Het stelde de barmhartige opname voor van Alphenese vluchtelingen door de bevolking van Turnhout. Een afvaardiging van Alphenaren, die naar Tielen geëvacueerd geweest waren, reed dan met bussen naar Tielen. Daar werd aan de bevolking van Tielen dan hulde gebracht en een marmeren gedenksteen aangeboden, die nu nog steeds in de zijgevel van het gemeentehuis prijkt met de ingebeitelde tekst:

**' Voor 't liefdevol onthaal in barre oorlogstijd
Zij dit voor Tielen 't blijk van Alphens dankbaarheid'**

Oct. 1944 aangeboden 4.8.46

Zowel het schilderij in Turnhout als de gedenksteen in Tielen waren met vrijwillige bijdragen van de bevolking zelf bekostigd.

Tegenover het gebouw :

- De dorpspomp

In 1868 beslist het gemeentebestuur om een pomp te laten plaatsen. Twee derde van de kosten werden door de gemeente gedragen. Voor de rest van de som werd een beroep gedaan op subsidies.

De pomp bevindt zich boven een put die in een niet zo ver verleden werd gebruikt om branden in het dorpscentrum te blussen.

- De vrijheidsboom

Deze staat op het pleintje voor het gemeentehuis (recht voor de dorpspomp). Hij werd geschonken door Karel Prims. Op 5 maart 1919 werd hij hier geplant door burgemeester Petrus Deckers, schepenen Felix Smolderen, veldwachter Frans Roes en door de schenker Karel Prims.

Achter het gemeentehuis:

Gemeentehof met Mariabeeld

Omdat Tielen tijdens Wereldoorlog II gespaard bleef van groot onheil werd achter het gemeentehuis in de gemeentehof een groot Mariabeeld geplaatst als dank voor haar bescherming. Het is een werk van beeldhouwer Floris Decuyper. Op 15 augustus 1946 werd het tijdens een grootse Mariahulde ingewijd. Er was een Mariastoet met 21 deelnemende groepen.

Op het voetstuk lezen we:

**'Hulde en Dank aan O.L.Vrouw voor wonderbare bescherming
Het dankbare Tielen 1940-1945'**

